

Gegevens burgers niet veilig bij politie

Onderzoek naar de audits Wet
politiegegevens bij de politie

Inhoud

1. Introductie
2. Toegang tot gegevens niet
gewaARBorgd
3. Rechten van betrokkenen
niet beschermd
4. Intern toezicht
onvoldoende
5. Conclusies en eisen

Introductie

De politie heeft ingrijpende bevoegdheden voor het verwerken van persoonsgegevens. Ook is daarin bepaald hoe zij met die gegevens moet omgaan. Elke vier jaar wordt gecontroleerd of ze zich aan die regels houdt. Bits of Freedom heeft de rapporten van eind vorig jaar opgevraagd. Het resultaat is diep triest. Geen enkel korps voldoet aan alle wettelijke regels. Persoonsgegevens zijn bij de politie dus lang niet altijd in veilige handen. Bits of Freedom eist dat de misstanden direct worden gecorrigeerd, de korpsen jaarlijks worden gecontroleerd, en een moratorium op uitbreiding van bevoegdheden wordt ingesteld.

01. INTRODUCTIE Voorgeschiedenis

De politie heeft op grond van de Wet Politiegegevens (Wpg) uitgebreide bevoegdheden voor het verzamelen, bewaren, gebruiken en verstrekken aan derden van persoonsgegevens, ook van mensen die niet als verdachte zijn aangemerkt.¹ Eén van de voorwaarden is dat de politie zichzelf elke vier jaar controleert.² Ze moet onderzoeken hoe zij de bescherming van persoonsgegevens in de praktijk uitvoert en of voldaan wordt aan de wettelijke eisen³.

De Koninklijke Marechaussee betoogde dat ‘de uitkomst van een dergelijke audit op voorhand al vaststaat.’

Het is ontzettend belangrijk dat de politie de bescherming van gegevens goed inricht. Het gaat immers om persoonsgegevens in een zeer gevoelige context. Zorgvuldige omgang met die gegevens is ook in het belang van de politie zelf, omdat daarmee het vertrouwen van de Nederlandse burger in de politie en haar werk wordt vergroot. Het is bovendien ontzettend zonde als strafonderzoeken stranden door een onverantwoorde omgang met gegevens. Het werk van de politie is te belangrijk om teniet te worden gedaan door slordigheden in de toepassing van bevoegdheden.

De deadline voor de eerste audit was twee jaar na het in werking treden van de wet, 1 januari 2011. Uit besluiten van de College Bescherming Persoonsgegevens (CBP) bleek echter dat geen van de politiekorpsen de controle uitgevoerd had. De Koninklijke Marechaussee betoogde dat “[...] de uitkomst van een dergelijke audit op voorhand al vaststaat.”⁴ Het CBP zag dat door de vingers en verleende de korpsen uitstel. Maar een half jaar later bleken de diensten nog altijd de wet te overtreden; alleen de FIOD en het korps Zeeland hadden de controle uitgevoerd.⁵ De korpsen kregen opnieuw zes maanden respijt. Half januari 2012 hebben de korpsen de controle wel uitgevoerd door middel van audits.

Aanpak van de auditors

De audits zijn bijna allemaal uitgevoerd door de Departementale Auditdienst (DAD) van het ministerie van Veiligheid en Justitie. De auditors hebben de korpsen op basis van een normenkader onderzocht. Dit normenkader is gebaseerd op de eisen in de

Wpg, het Besluit politiegegevens⁶ (Bgt) en de Regeling periodieke audit politiegegevens.⁷ De normen hebben betrekking op onder meer de bewaartermijnen en de beveiliging van gegevens, maar ook op de rechten van betrokkenen.⁸ Voor elk van de normen is een van de volgende waarderingen mogelijk: “in hoofdlijnen voldaan aan de norm”, “niet of niet geheel voldaan aan de norm of er is een acceptabel actieplan” en “niet voldaan aan de norm en er is geen acceptabel actieplan”.⁹

Analyse Bits of Freedom

Bits of Freedom heeft de resultaten van deze audits met tientallen verzoeken op grond van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob) opgevraagd.¹⁰ Zij heeft vervolgens de rapporten, die in totaal meer dan 1.100 pagina’s beslaan, geanalyseerd. De door Bits of Freedom geanalyseerde rapporten hebben betrekking op de Kmar, het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD) en alle regionale politiekorpsen, met uitzondering van het korps Zeeland. Bij het korps Zeeland is een afwijkende systematiek voor het beoordelen van de normen toegepast, waardoor die resultaten zich niet goed laten vergelijken met de overige resultaten.

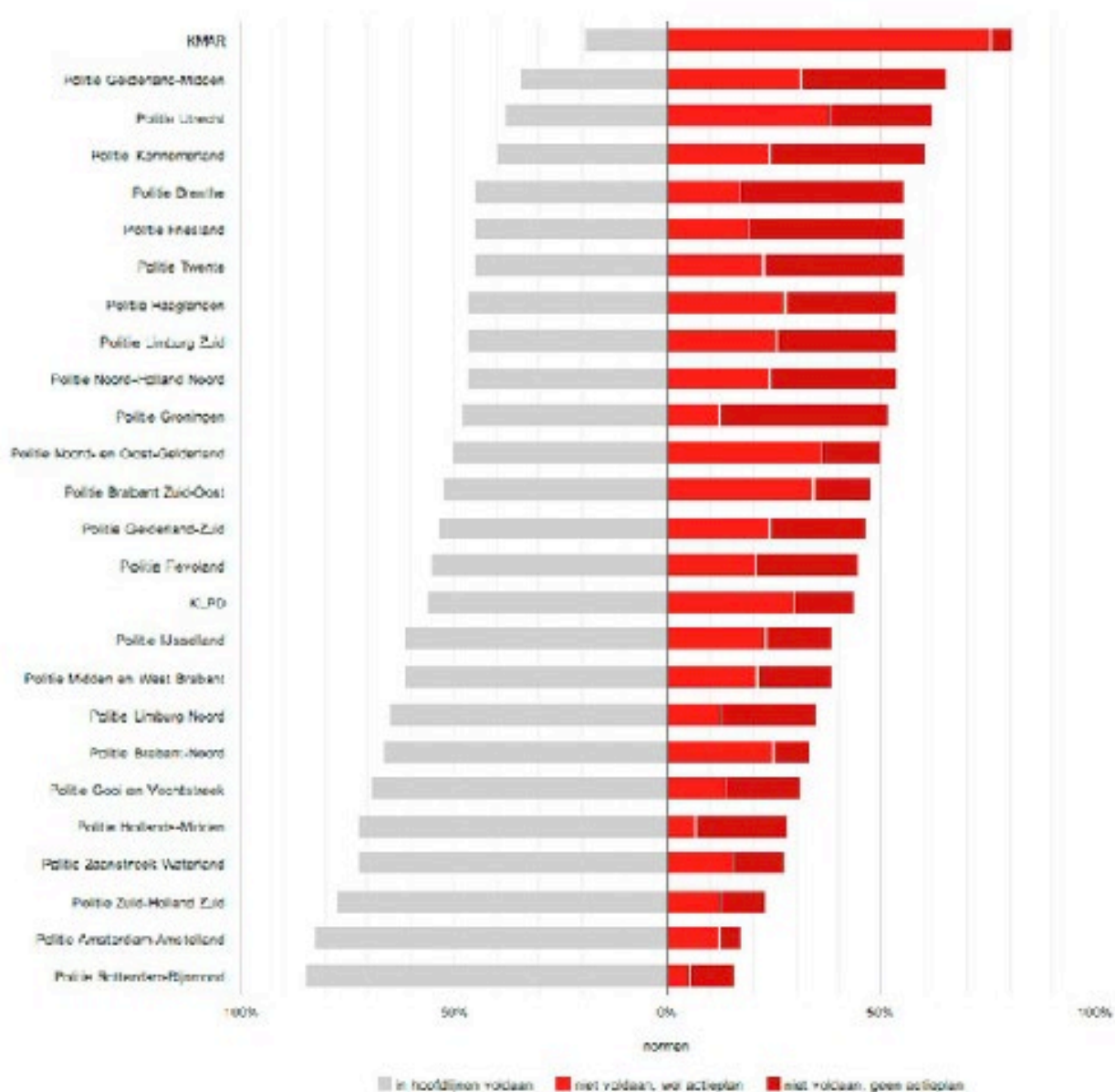
Bits of Freedom heeft vervolgens voor elk van de korpsen in kaart gebracht in welke mate elk van de korpsen voldeed aan de gestelde normen.¹¹ Op basis van deze gegevens heeft Bits of Freedom kunnen vaststellen in welke mate de korpsen de bescherming van persoonsgegevens op orde hebben. De conclusies uit deze analyse zijn in dit rapport beschreven.¹²

Diep triest resultaat

Het is diep triest gesteld met de bescherming van persoonsgegevens van de Nederlandse burger bij de politie. Er is werkelijk geen enkel korps dat aan alle wettelijke regels voldoet. Bij de Koninklijke Marechaussee lijkt nog nooit iemand zich te hebben bekommerd om de gevoeligheid van persoonsgegevens: zij leeft minder dan twintig procent van de normen na, en dan nog slechts “op hoofdlijnen”. De twee grootste korpsen van het land hebben het beleid nog het beste op orde en laten op “slechts” één vijfde van de normen steken vallen.

Slechts drie korpsen scoren op meer dan driekwart van de normen een voldoende.¹³ Twaalf korpsen halen voor de helft van de criteria het niveau “voldoet op hoofdlijnen” niet.¹⁴

De tabel op de volgende pagina spreekt boekdelen. Met zulke schokkend slechte prestaties verbaast

Figuur: Bron Xxxxxx Xxxxxx

Met zulke schokkend slechte prestaties verbaast het ook niet dat de problemen zich over de hele breedte van de wet voordoen. De problemen zijn het grootst bij de beveiliging van de persoonsgegevens, het bijhouden van mutaties op autorisaties, het op tijd verwijderen van gegevens die niet langer bewaard mogen worden en de interne controle door het opstellen van een goed jaarverslag. Daarbij moet worden vastgesteld dat de beoorde-

lingen vermoedelijk een positiever beeld dan de werkelijkheid schetsen. Zo is de hoogst haalbare waardering de bescheiden norm “voldoet op hoofdlijnen”. Ook verdient een korps al een “voldoet gedeeltelijk” in het kader van de registratie van gegevensverstrekkingen, wanneer “een enkele leidinggevende stuurt op het vastleggen van verstrekkingen”.¹⁵

Conclusie en eisen

Eén van de pijlers van de vrije rechtsstaat is het respecteren van grondrechten, waaronder de eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer. Om die vrijheid te beschermen heeft de politie speciale en soms vergaande bevoegdheden gekregen. Aan de toekenning van die bevoegdheden zijn voorwaarden verbonden. Eén van die voorwaarden is een verantwoordelijke omgang met de persoonsgegevens die haar worden toevertrouwd.

- Het is schokkend dat geen enkel korps voldoet aan alle wettelijke regels op dit gebied. Dat moet snel anders. De korpsen moeten de komende maanden keihard aan de slag om het beleid op orde te brengen en zich aan de wet gaan houden.
- De korpsen moeten gedwongen worden om élk jaar een volledige controle op het naleven van de regels voor de bescherming van persoonsgegevens uit te voeren. De verslagen van deze controles moeten bovendien altijd openbaar zijn. Nu zijn de normale controles beperkt tot één in de vier jaar en is de controle beperkt tot die punten waarop gebreken zijn geconstateerd.
- De conclusies uit deze onderzoeken zijn ook van belang in de discussie over de introductie van nieuwe bevoegdheden. Voor Bits of Freedom is de conclusie duidelijk: zolang de korpsen de regels rondom de gegevensbescherming met de voeten treden, kan er van nieuwe bevoegdheden geen sprake zijn.

Afbeelding gebaseerd op Untitled van Bas Bogers, uitgebracht onder een Creative Commons BY-NC 2.0 licentie

De Koninklijke Marechaussee betoogde dat ' de uitkomst van een dergelijke audit op voorhand al vaststaat.'

02. TOEGANG TOT GEGEVENS NIET GEWAARBORGD

De Wpg bevat ten eerste bepalingen over de beveiliging van gegevens en over het verstrekken van machtigingen om gegevens te gebruiken.¹⁶ Kort gezegd: de gegevens moeten afdoende beveiligd worden om er voor te zorgen dat onbevoegden geen toegang hebben. In de door Bits of Freedom opgevraagde onderzoeken wordt beoordeeld in welke mate de politiekorpsen zich aan deze artikelen houden.

Slecht of volledig ontbrekend autorisatiebeheer

Uit de onderzoeken blijkt dat de beveiliging van de gegevens bij de politie ondermaats is. Door gebrek aan werkbare systemen slaan veel politieambtenaren gevoelige gegevens op in eigen of gedeelde directories waar controle op toegankelijkheid ont-

Afbeelding gebaseerd op Untitled van Bas Bogers, uitgebracht onder een Creative Commons BY-NC 2.0 licentie

breekt. Bij die directories kan doorgaans geen technische beperking aan de toegang worden aangebracht. Bij veel korpsen is er geen goed overzicht van welke informatie voor welke medewerkers toegankelijk moet zijn en welke niet. Dat overzicht is belangrijk, omdat binnen de politie bepaalde persoonsgegevens voor slechts een beperkte kring personen toegankelijk horen te zijn. In de praktijk blijkt dat die regel niet wordt nageleefd. Bij minstens 11 korpsen levert het beheer over bestaande autorisaties problemen op.¹⁷ Controles worden niet vaak genoeg of zelfs niet uitgevoerd, de beschrijving van het controleproces is niet vastgelegd en een actueel overzicht van autorisaties ontbreekt. Neem bijvoorbeeld het korps Drenthe, waar “samenfassende overzichten van toegekende autorisaties niet gemakkelijk te verkrijgen zijn”, ook al zijn “volgens een intern onderzoek naar de [Wpg] in 2009 / 2010 alle autorisaties in beeld gebracht”. Ook vindt er geen controle op de toegekende autorisaties plaats.¹⁸ Bij het korps Gelderland-Midden ontvangen leidinggevenden “geen periodieke overzichten om te controleren of autorisaties juist gemuteerd en up to date zijn” en ook de privacyfunctionaris voert geen controles op de autorisaties uit.¹⁹ Bij korps Twente stamt het overzicht van autorisaties uit 2007 en is deze met een “aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid” sindsdien niet gewijzigd, waarbij wordt opgemerkt dat het “niet realistisch” is om “te verwachten dat deze matrix niet behoorde te wijzigen in de tussentijd”.²⁰

Eindnoten

-
1. Zie: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0022463/>
 2. Artikel 33 Wpg en artikel 6:5 Besluit politiegegevens
 3. Artikel 6:5 lid 2 Besluit politiegegevens luidt “De controle heeft betrekking op de wijze waarop het verwerken van politiegegevens is georganiseerd, de maatregelen en procedures die daarop van toepassing zijn en de werking van deze maatregelen en procedures.”
 4. Zie: http://www.cbpweb.nl/downloads_rapporten/rapporten_wpg/DB_Kmar.pdf
 5. Zie: http://www.cbpweb.nl/Pages/rap_2011_privacyaudit_politie_bod.aspx
 6. Zie: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0023086/>
 7. Zie: <http://wetten.overheid.nl/BWBR0025038/>
 8. De onderzochte thema’s zijn beschreven in paragraaf 3.3 van elk van de onderzoeken.
 9. De waarderingen voor elk van de normen zijn beschreven in het begin van hoofdstuk 2 van elke van de onderzoeken.
 10. De rapporten zijn gepubliceerd op: <https://www.bof.nl/politie-privacy-audits-2012>
 11. De verzamelde gegevens zijn gepubliceerd op: <https://www.bof.nl/politie-privacy-audits-2012>
 12. Dit rapport is geschreven door Bits of Freedom met medewerking van onder meer Koen Versmissen en Claasijn Witvliet.
 13. Amsterdam-Amstelland, Rotterdam-Rijnmond en Zuid-Holland Zuid
 14. Koninklijke Marechaussee, Drenthe, Friesland, Gelderland-Midden, Groningen, Haaglanden, Kennemerland, Limburg-Zuid, Noord-Oost Gelderland, Noord-Holland Noord, Twente, Utrecht
 15. Audit Wpg Midden en West Brabant, 16 december 2011, p. 13
 16. Artikel 4 lid 3 en artikel 6 Wpg
 17. Amsterdam-Amstelland, Drenthe, Friesland, Gelderland-Midden, Koninklijke Marechaussee, Limburg Noord, Limburg-Zuid, Twente, Utrecht, IJsselland en Zeeland
 18. Audit Wpg politie Drenthe. 6 januari 2012, p. 24
 19. Audit Wpg politie Gelderland-Midden. 10 januari 2012, p. 25
 20. Audit Wpg politie Twente. 6 januari 2012, p. 30
 21. Audit Wpg politie Twente. 6 januari 2012, p. 11
 22. Audit Wpg politie Utrecht. 10 januari 2012, p. 31
 23. Drenthe, Flevoland, Friesland, Gelderland-Midden, Groningen, Haaglanden, Hollands-Midden, Kennemerland, Zuid-Holland Zuid, KLPD, Koninklijke Marechaussee, Midden en West Brabant, Noord-Holland Noord, Rotterdam-Rijnmond, Utrecht, Zeeland
 24. Audit Wpg politie Drenthe, 6 januari 2012, p. 24; Audit Wpg politie Gelderland-Midden, 10 januari 2012, p. 25; Audit Wpg politie Rotterdam-Rijnmond, 16 december 2011, p. 11
 25. Audit Wpg politie Friesland, 6 januari 2012, p. 10; Audit Wpg politie Groningen, 6 januari 2012, p. 10
 26. Audit Wpg politie Kennemerland, 10 januari 2012, p. 28
 27. Audit Wpg politie Flevoland, 20 december 2011, p. 23
 28. Audit Wpg politie Haaglanden, 16 december 2011, p. 11
 29. Audit Wpg politie Noord-Holland Noord, 10 januari 2012, p. 28
 30. Audit Wpg politie Utrecht, 10 januari 2012, p. 10
 31. Drenthe, Flevoland, Friesland, Gelderland-Midden, Gooi en Vechtstreek, Groningen, Haaglanden, Kennemerland, Limburg Noord, Midden en West Brabant, Noord-Holland Noord, Twente, Utrecht en Zaanstreek-Waterland 32. Audit Wpg politie Utrecht, 10 januari 2012, p. 47
 33. BVH is de afkorting voor “Basis Voorzienings- & handhavingssysteem” en is de applicatie die wordt gebruikt voor de administratieve afhandeling van melding.
 34. Audit Wpg politie Zaanstreek-Waterland, 3 januari 2012, p. 29
 35. BVO is de “Basisvoorziening Opsporing” waarin gegevens met betrekking tot opsporingsonderzoeken worden opgeslagen.
 36. In het bijzonder: Gelderland-Midden, Gooi en Vechtstreek, Limburg Noord, Limburg-Zuid, Noord- en Oost-Gelderland, Rotterdam-Rijnmond en IJsselland
 37. Audit Wpg politie KLPD, 6 januari 2012, p. 11
 38. Audit Wpg politie KLPD, 6 januari 2012, p. 11
 39. Audit Wpg politie Zaanstreek-Waterland, 3 januari 2012, p. 11
 40. Audit Wpg politie Amsterdam-Amstelland, 13 januari 2012, p. 10
 41. Audit Wpg politie Flevoland, 20 december 2011, p. 22 en 24
 42. Audit Wpg politie Gelderland-Midden, 10 januari 2010, p. 26
 43. Audit Wpg politie Twente, 6 januari 2012, p. 30
 44. Audit Wpg politie Utrecht, 10 januari 2012
-

Eindnoten

-
45. Artikel 25 lid 1 Wpg
 46. Artikel 28 lid 1 Wpg
 47. Artikel 30 lid 1 Wpg
 48. Korps Landelijke Politiediensten, Amsterdam-Amstelland, Brabant Zuid-Oost, Gelderland-Midden, Gelderland-Zuid, Kennemerland, Limburg-Zuid, Midden en West Brabant, Noord- en Oost-Gelderland, Noord-Holland Noord, Utrecht en Zuid-Holland Zuid
 49. Brabant-Noord, Drenthe, Flevoland, Friesland, Gooi en Vechtstreek, Groningen, Haaglanden, Hollands-Midden, IJsselland, Limburg Noord, Rotterdam-Rijnmond, Twente en Zaanstreek-Waterland.
 50. Amsterdam-Amstelland, Brabant Zuid-Oost, Gelderland-Midden, Gelderland-Zuid, Kennemerland, KLPD, Noord-Holland Noord, Utrecht en Zeeland
 51. Audit Wpg politie Amsterdam-Amstelland, 13 januari 2012, p. 15
 52. Audit Wpg politie Gelderland-Zuid, 6 januari 2012, p. 15
 53. Audit Wpg politie Kennemerland, 10 januari 2012, p. 18, 32
 54. Audit Wpg politie Noord- en Oost-Gelderland, 7 december 2011, p. 16
 55. Audit Wpg politie KLPD, 6 januari 2012, p. 48, 49
 56. Gelderland-Zuid, Limburg-Zuid, KLPD en Zuid-Holland Zuid
 57. Audit Wpg politie Gelderland-Zuid, 6 januari 2012, p. 32
 58. Audit Wpg politie Zuid-Holland Zuid, 3 januari 2012, p. 60
 59. Audit Wpg politie Amsterdam-Amstelland, 13 januari 2012, p. 30
 60. Audit Wpg politie Kennemerland, 10 januari 2012, p. 32
 61. Audit Wpg politie KLPD, 6 januari 2012, p. 30
 62. Audit Wpg politie Limburg-Zuid, 6 januari 2012, p. 35
 63. Brabant Zuid-Oost, Utrecht en Zeeland
 64. Artikel 32 lid 1 Wpg
 65. Artikel 33 Wpg
 66. Artikel 34 lid 1 Wpg
 67. Artikel 34 lid 2 en artikel 34 lid 3 Wpg
 68. Koninklijke Marechaussee, Brabant-Noord, Brabant Zuid-Oost, Drenthe, Friesland, Gelderland-Midden, Groningen, Haaglanden, Hollands-Midden, IJsselland, Kennemerland, Limburg-Noord, Limburg-Zuid, Midden en West Brabant, Noord- en Oost-Gelderland, Twente, Utrecht, Zaanstreek-Waterland en Zuid-Holland Zuid
 69. Audit Wpg Koninklijke Marechaussee, 12 januari 2012, p. 8
 70. Audit Wpg Noord-Oost Gelderland, 7 december 2011, p. 15
 71. Audit Wpg IJsselland, 22 december 2011, p. 16
 72. Audit Wpg Midden en West Brabant, 16 december 2011, p. 13
 73. Audit Wpg Flevoland, 20 december 2011, p. 11
 74. Audit Wpg Rotterdam-Rijnmond, 16 december 2011, p. 13
 75. Het korps Utrecht verstaat onder "geautomatiseerd vergelijken" het "vergelijken van een concreet zoekgegeven (bijvoorbeeld een volledig kenteken, volledige personalia, concreet adres) met geregistreerde politiegegevens waarbij het resultaat van de vergelijking relevante hits oplevert" Onder "in combinatie zoeken" verstaat zij "het vergelijken met meerdere, soms onvolledige, zoekgegevens (bijvoorbeeld een onvolledig kenteken, merk en kleur van een motorvoertuig) met geregistreerde politiegegevens, waarbij het resultaat ook niet-relevante hits bevat [...]. Deze manier van zoeken impliceert een grotere inbreuk op de persoonlijke levenssfeer van - soms grote aantallen - personen."
 76. Audit Wpg KLPD, 6 januari 2012, p. 13
 77. Audit Wpg Noord-Holland Noord, 10 januari 2012, p. 18
 78. Flevoland, Gooi en Vechtstreek, Limburg-Noord, Limburg-Zuid, Rotterdam-Rijnmond en Zaanstreek-Waterland
 79. Brabant-Noord, Drenthe, Friesland, Groningen, Hollands-Midden, IJsselland, Kennemerland, Noord-Holland Noord en Utrecht
 80. Artikel 34 lid 3 Wpg
 81. KLPD, Koninklijke Marechaussee, Brabant Zuid-Oost, Hollands-Midden, Limburg-Noord, Midden en West Brabant, Rotterdam-Rijnmond en Zaanstreek-Waterland
 82. Audit Wpg Drenthe, 6 januari 2012, p. 16
 83. Audit Wpg Utrecht, 10 januari 2012, p. 19
 84. Audit Wpg Utrecht, 10 januari 2012, p. 47
 85. Zie hierover: <https://www.bof.nl/2011/11/03/de-stok-achter-opsteltens-deur/>
 86. Artikel 33 lid 3 Wpg: "Indien uit de controleresultaten blijkt dat niet wordt voldaan aan [deze wet], laat de verantwoordelijke
-

Bits Of Freedom komt op voor jouw vrijheid en privacy op internet.

Deze grondrechten zijn onmisbaar voor je ontwikkeling, voor technologische innovatie en voor de rechtsstaat. Maar die vrijheid is niet vanzelfsprekend. Je gegevens worden opgeslagen en geanalyseerd. Je internetverkeer wordt afgeknepen en geblokkeerd.

Bits of Freedom zorgt ervoor dat jouw internet jouw zaak blijft.

Bits of Freedom
www.bof.nl
✉ @bitsoffreedom
Prinseneiland 97HS
1013 LN Amsterdam

Contactpersoon:
Rejo Zenger
+31 6 3964 2738
rejo.zenger@bof.nl

1FBF 7B37 6537 68B1 2532
A4CB 0994 0946 21DB EFD4
(<https://bof.nl/openpgp>)

BITS OF FREEDOM

Voor jouw internetvrijheid